

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"คำของคน อยู่ที่ผลของงาน" "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" เป็นคำกล่าวที่เร้าใจให้บุคคลตั้งความหวังที่จะประกอบการอะไรสักอย่างหนึ่ง อันมีคุณค่าให้ปรากฏแก่ตนเองและสังคม งานหรืออาชีพที่ถนัดและเป็นประโยชน์จึง เป็นสิ่งที่บุคคลจะมุ่ง ไขว่คว้าให้ได้อยู่ตลอดเวลา อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ทุกผู้ทุกนามได้ใช้เวลาครึ่งหนึ่งของชีวิต หรือมากกว่าไปกับกิจกรรมทางด้านการประกอบอาชีพ อันเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานที่มีลักษณะทั้งทางเทคนิค ทางเศรษฐกิจและทางสังคม อันก่อให้เกิดการมีงานทำมีรายได้ตามความต้องการและความถนัดของแต่ละบุคคล (ดำรงค์, 2520:3) งานหรืออาชีพยังเป็นแหล่งที่สนองความต้องการทางด้านส่วนตัว และสังคมที่สำคัญ ทำให้รู้จักตนเอง รู้สึกมีคุณค่ามีเกียรติ มีศักดิ์ศรี (สุภาพรณ, 2526:33) ยิ่งกว่านั้นการประกอบอาชีพยังเป็นตัวกำหนดที่สำคัญเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (socio-status) อาชีพเป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งของการจัดลำดับชั้นบุคคลที่เห็นได้ชัด บุคคลที่มีอาชีพที่สังคมยกย่องก็ย่อมจะดำรงตำแหน่งสูงไปด้วย (Horton & Hunt, 1980:316) อาชีพที่บุคคลเลือกยังเป็นตัวกำหนดการดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคมด้วย (Hoppock, 1976:1-4) ได้แก่

(1) ความมั่นคงในงาน อาชีพที่บุคคลเลือกจะเป็นตัวกำหนดได้พอสมควรว่าบุคคลจะมีแนวโน้มที่จะตกงานว่างงานได้ง่ายหรือโอกาสว่างงานมีน้อย อาชีพบางอาชีพเป็นที่ต้องการเป็นความจำเป็นในสังคมในชุมชน ผู้ที่ยึดอาชีพเหล่านี้ย่อมมีโอกาสก้าวหน้าอย่างมั่นคงได้มากและมีโอกาสว่างงานได้น้อย ฉะนั้นอาชีพที่บุคคลเลือกจึงมีผลกระทบต่อภาวะการครองชีพ หลักฐานและความมั่นคงในชีวิต

(2) ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในงาน ความสำเร็จขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ รวมทั้งความพยายาม โอกาส มนุษย์สัมพันธ์ แต่ที่สำคัญที่จะขาดเสียมิได้คือ ความสามารถในการทำงานที่ได้รับมอบหมายนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ การเลือกอาชีพที่ใช้ความสามารถและความถนัดให้มากที่สุดก็จะทำให้เกิดความสำเร็จในงานได้

(3) อาชีพที่บุคคลเลือกอาจทำให้พบความพึงพอใจ ความสนุกสนานหรือเบื่อหน่ายท้อแท้

การตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างถูกต้อง ย่อมหมายถึงการเลือกอาชีพที่ทำให้บุคคลพบความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตเป็นส่วนใหญ่ ทั้งยังต้องสนองความต้องการทางใจและสอดคล้องกับความสนใจและบุคลิกภาพของบุคคลอีกด้วย

(4) การดำเนินชีวิตเกือบทุกด้านผูกพันกับอาชีพ อาชีพที่บุคคลเลือกอาจกำหนดมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติงานของบุคคล กลุ่มอาชีพต่างกันมักจะมีมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติทำการแสดงออก ค่านิยมแตกต่างกัน สังคมคาดหวังในบทบาทต่างกัน เช่นอาชีพครู สังคมมักจะคาดหวังให้เป็นผู้เสียสละ มีขันติธรรมสูง ส้ำรวม สุขุมรอบคอบ เป็นต้น

(5) อาชีพที่บุคคลเลือกกำหนดการใช้กำลังงานของชุมชนและประเทศชาติ ว่าเหมาะสมสอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศหรือไม่

ปัญหาเรื่องอาชีพจึงเป็นปัญหาที่สำคัญ และน่าสนใจมากเรื่องหนึ่ง การที่บุคคลเลือกประกอบอาชีพแตกต่างกันนั้นเป็นเพราะแรงจูงใจและสิ่งล่อใจที่มีต่องานหรืออาชีพ เช่น ค่าจ้างรวมทั้งรางวัลต่าง ๆ ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน (Hall, 1969:34) บางอย่างก็สนองต่อความต้องการทางกาย เช่น ประโยชน์พิเศษที่จะได้จากอาชีพ สวัสดิการด้านต่าง ๆ บางอย่างสนองต่อความต้องการทางใจ เช่น ความภาคภูมิใจในอาชีพ เป็นต้น

พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดมักจะมีเป้าหมายเป็นพื้นฐานและมีแรงจูงใจที่ปรารถนาจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายนั้น แรงจูงใจต่าง ๆ ทำให้เกิดพฤติกรรมโดยจะเป็นตัวกระตุ้น และจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทั่วไปของแต่ละบุคคล โดยแท้จริงแล้วแรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญของการกระทำ (จงพิศ, 2520:92)

ในเรื่องการเลือกอาชีพก็เช่นกัน บางคนมีปณิธานที่จะเป็นแพทย์ บางคนปรารถนาที่จะเป็นทหาร ครู พ่อค้า ฯลฯ นั้นเป็นเพราะแต่ละคนมีแรงจูงใจที่แตกต่างกัน ในการศึกษาครั้งนี้เห็นว่าแรงจูงใจที่สำคัญคือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะเป็นผู้ที่มีความพยายามทำงานให้สำเร็จไม่ท้อถอยแม้เมื่อเผชิญกับอุปสรรค ซึ่งเป็นลักษณะอันจะเสริมส่งให้ทำงานได้อย่างมีคุณภาพสูง อันเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาประเทศ นอกจากแรงจูงใจแล้วยังต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ อีกก่อนที่จะตัดสินใจว่าควรประกอบอาชีพอะไรหรือปรารถนาที่จะมีอาชีพอะไรถึงจะเหมาะสมที่สุด บุคคลจะตั้งเป้าหมายทางอาชีพไว้สูงหรือต่ำนั้น J. Ford และ Steven Box (1967:289) กล่าวว่าขึ้นอยู่กับบุคคลที่จะกระทำสิ่งที่เขาเห็นว่าเขามีโอกาสกระทำได้สำเร็จและได้รับรางวัลหรือผลตอบแทนจากการกระทำนั้น นั่นคือ ถ้าบุคคลจะเลือกประกอบอาชีพใดเขาก็จะพิจารณาถึงค่าของผลตอบแทนกับโอกาสที่เขาจะได้รับความสำเร็จ ใน

กรที่ค่าของผลตอบแทนนั้น (value of reward) รางวัลหรือผลตอบแทนเป็นตัวการที่จะชักนำให้ไปประกอบอาชีพ แต่ค่าของผลตอบแทนซึ่งคนเล็งเห็นว่าเป็นลักษณะของอาชีพนั้นเป็นระดับที่จะวัดถึงสิ่งที่เขาต้องการจากอาชีพ นอกจากนั้นเมื่อบุคคลมองเห็นโอกาสที่เขาจะทำงานที่มีตำแหน่งสูงมากขึ้นเพียงไร เขาก็มุ่งสู่อาชีพนั้นมากขึ้น ในทำนองเดียวกันเมื่อเขารับรู้ว่ามีสถานภาพหรือเกียรติภูมิสูง เขาก็มักจะตั้งความหวังไว้สูงตามอาชีพนั้นด้วย

ในระหว่างที่ผ่านมาการศึกษาเกี่ยวกับปฏิกิริยาทางอาชีพในต่างประเทศมักจะให้ความสนใจกับปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับปฏิกิริยาทางอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ อิทธิพลทางครอบครัว เพื่อนสนิท ครู (Bell, G.D, 1963; Rushing, W.A, 1964; Bennette & Gist, 1966) ความสัมพันธ์กับเพศ เชื้อชาติ ชนชั้นทางสังคม (Rodman et al., 1974; Berman & Haug, 1975; Sewell et al., 1957) ในประเทศไทยการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้มีน้อยมากและมักจะศึกษาจากเด็กนักเรียนมัธยมศึกษา และมักให้ความสนใจกับปัจจัยทางครอบครัว ชนชั้นทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นต้น (เบญจมา จิรภัทรนิมล, 2517; สุนันทา แสงทอง, 2523. ฯลฯ) ในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งความสนใจไปที่ปัจจัยภายในตัวบุคคลอันได้แก่แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นสำคัญว่ามีอิทธิพลต่อปฏิกิริยาทางอาชีพเพียงใด

ในบรรดาอาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม อาชีพที่สำคัญอาชีพหนึ่ง คือ อาชีพที่ใช้ความรู้ความสามารถทางกฎหมาย (นิติศาสตร์) เป็นอาชีพที่มีอยู่เกือบทุกประเทศ เพราะเมื่อมีสังคมที่ใดก็ย่อมต้องมีกฎหมายไว้เพื่อให้บุคคลในสังคมหรือประเทศยึดถือปฏิบัติ เป็นเครื่องผูกมัดให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข (จิตติ, 2519: 1-3) นักกฎหมายจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญ คือ (อมร, 2516: 11-12)

(1) หน้าที่ในการสร้างหลักกฎหมายให้แก่สังคม เพื่อให้กฎเกณฑ์ของชุมชนเป็นไปตามความเป็นธรรม

(2) หน้าที่ในการใช้กฎหมาย ด้วยการศึกษาลักษณะกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ไม่ว่ากฎหมายนั้นจะเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ผ่านสภานิติบัญญัติหรือเป็นทฤษฎีกฎหมาย หรือในบางครั้งก็ต้องศึกษาไปถึงจารีตประเพณี เพื่อนำมาใช้บังคับสำหรับกรณีที่ไม่มียุทธศาสตร์จะนำมาใช้บังคับด้วย

นักกฎหมายที่แยกย้ายกันอยู่ในวงการต่าง ๆ ต่างก็ต้องใช้และมีส่วนในการสร้างหลักกฎหมายไม่มากนักน้อย แต่มีบทบาทในหน้าที่ทั้งสองประการแตกต่างกัน นักกฎหมายซึ่งเป็นผู้บัญญัติกฎหมายหรือผู้ร่างกฎหมายจะทำการคิดค้น แก้ไขปรับปรุงหลักกฎหมายหรือกลไกบังคับของกฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับโครงสร้างของสังคม เน้นการสร้างหลักกฎหมายเพื่อให้

เกิดความเป็นธรรมในสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันจะต้องไม่ให้เสียความมั่นคงในสังคม ส่วนนักกฎหมายซึ่งเป็นผู้ประยุกต์หรือตีความกฎหมายจะต้องคำนึงถึงความมั่นคงในสังคมและความเป็นธรรมในสังคมด้วยเช่นเดียวกัน

ในปัจจุบันนี้มีสถาบันที่ทำการสอนสาขานิติศาสตร์ทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนหลายสถาบัน มีผู้สนใจศึกษาเป็นจำนวนมาก ในขณะที่มีจำนวนนักศึกษากฎหมายทั่วประเทศประมาณสามแสนคน (ประสิทธิ์, 2528:123) แต่เมื่อศึกษาจบนิติศาสตร์แล้วสามารถทำงานหรือประกอบอาชีพได้อย่างกว้างขวาง แต่ละอาชีพต่างก็มีความสำคัญต่อสังคมเหมือนกัน อย่างไรก็ตามการได้ประกอบอาชีพตามความปรารถนาจะทำให้เกิดบุคคลที่มีประสิทธิภาพต่อสังคมต่อไป

จะเห็นได้ว่าอาชีพนักกฎหมายมีส่วนเสริมสร้างความสงบยุติธรรมตลอดจนการดำรงไว้ซึ่งแบบแผนประเพณีอันดีงามของสังคมอยู่ไม่น้อยและด้วยเหตุที่กฎหมายมีความสำคัญผูกพันกับสังคมอย่างใกล้ชิด ย่อมจะต้องมีผู้ต้องการยึดเป็นอาชีพและพยายามผลักดันให้เป็นอาชีพที่มีคุณค่าและเกียรติยศสูงเท่าที่จะทำได้ อย่างไรก็ตาม จุดประสงค์และแรงผลักดันของผู้ที่จะยึดอาชีพนี้น่าจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้นสาระสำคัญจึงอยู่ที่การศึกษาให้รู้ว่าผู้ยึดอาชีพนี้มีเหตุผลที่แตกต่างหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ หรือไม่ และอย่างไร และผู้ที่ประกอบอาชีพนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาวิชานิติศาสตร์จะมีทัศนคติอย่างไรต่อการยึดอาชีพนี้ หรือนัยหนึ่งการยึดอาชีพนักกฎหมายเกิดจากแรงจูงใจในผลตอบแทนที่เป็นค่าจ้าง สวัสดิการ หรือเป็นความพึงพอใจ หรือเป็นเกียรติ หรือเป็นเพียงความรักที่จะประกอบอาชีพนี้เท่านั้น การศึกษาเพื่อที่จะตอบคำถามเหล่านี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งจะศึกษาปณิธานทางอาชีพของนักศึกษาวิชากฎหมายเฉพาะนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ชั้นปีที่ 4 ของมหาวิทยาลัยบิดสังกัตทบวงมหาวิทยาลัย (ทั้งของรัฐและเอกชน) ว่ามีปณิธานทางอาชีพที่ใช้วิชากฎหมายอยู่ระดับใด รวมทั้งปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ค่าของสิ่งล่อใจ ระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ระดับความกลัวความล้มเหลว ตลอดจนโอกาสที่จะเข้าสู่อาชีพนักกฎหมาย รวมทั้งตัวแปรเบื้องต้น ว่ามีความสัมพันธ์กับปณิธานทางอาชีพหรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- (1) เพื่อศึกษาให้รู้ถึงปัจจัยทางด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยาของนักศึกษาวิชากฎหมาย (นิติศาสตร์) ที่เกี่ยวข้องกับปณิธานอาชีพทางกฎหมาย
- (2) เพื่อศึกษาให้ทราบถึงระดับปณิธานทางอาชีพของนักศึกษาวิชากฎหมาย
- (3) เพื่อศึกษาถึงระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และระดับความกลัวความล้มเหลว ในการทำนายระดับปณิธานทางอาชีพที่ใช้วิชากฎหมาย
- (4) เพื่อศึกษาให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยากับปณิธานทางอาชีพของนักศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) แสดงให้เห็นถึงการนำเอาหลักการทางจิตวิทยา มาปรับปรุงให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาทางสังคมวิทยา
- (2) ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยเรื่องปณิธานทางอาชีพที่ใช้วิชากฎหมาย อาจนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนของสาขานิติศาสตร์ได้
- (3) เป็นประโยชน์ต่อนักวิจัย นักวางแผน นักบริหารและจัดการเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาในด้านนี้
- (4) ทำให้ทราบถึงการตั้งความหวังของเยาวชน ในเรื่องการประกอบอาชีพว่าจะเป็นจริงได้หรือไม่ ซึ่งเป็นแนวทางเพื่อปรุงแต่งการวิจัยด้านนี้ให้ดีขึ้น
- (5) เป็นการเพิ่มพูนงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งอาจจะมิประโยชน์ในเชิงวิชาการตลอดจนเป็นแนวทางในการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

วัตถุประสงค์ของการนิยามศัพท์เฉพาะ เป็นการให้ความหมายที่ชัดเจนของตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ เพื่อช่วยลดความผิดพลาดอันที่จะก่อให้เกิดการเข้าใจผิดขึ้นได้

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ลักษณะบุคลิกภาพอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล เป็น

ความปรารถนาที่จะได้รับผลสำเร็จ เมื่อเผชิญกับอุปสรรคก็ไม่ท้อถอย แต่จะมีความพยายามฝ่าฟันอุปสรรคเหล่านั้นให้สิ้นไป ต้องการอิสระในการแสดงออกทั้งในสิ่งที่ เป็นรูปธรรมและแนวคิด มีความรู้สึกที่ต้องการชัยชนะในการแข่งขันหรือดีเด่นกว่าบุคคลอื่น เพื่อให้เท่าเทียมกับมาตรฐานอันดีเยี่ยม พฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะสะท้อนออกมาให้เห็นถึงความรับผิดชอบสูง และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ความกลัวความล้มเหลว หมายถึง ความวิตกกังวลเมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องการความสำเร็จ หรือต้องแข่งขันกับมาตรฐานอันดีเยี่ยม ซึ่งเป็นลักษณะที่ขัดแย้งกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์รวม หมายถึง การนำเอาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และความกลัวความล้มเหลวมาจัดเป็นกลุ่มเดียวกัน โดยพิจารณาจากความแตกต่างของทั้งแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และความกลัวความล้มเหลว

โอกาสในการเข้าสู่อาชีพ หมายถึง การเล็งเห็นหรือรับรู้ถึงการได้ประกอบอาชีพนั้น ค่าของสิ่งล่อใจในอาชีพ หมายถึง ความสำคัญที่บุคคลให้กับสิ่งล่อใจต่าง ๆ ที่จะได้จากอาชีพที่ใช้วิชากฎหมาย

ปณิธานทางอาชีพ หมายถึง การตั้งความปรารถนาไว้ว่าอยากจะได้ประกอบอาชีพทางด้านกฎหมายชนิดใดชนิดหนึ่งมากที่สุด

ความคาดหวังทางอาชีพ หมายถึง ความเชื่อว่าจะประกอบอาชีพทางด้านกฎหมายชนิดใดชนิดหนึ่งได้แน่ ๆ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบและเงื่อนไขต่าง ๆ แล้ว

นักศึกษานิติศาสตร์ หมายถึง นิสิตนักศึกษาที่เรียนคณะนิติศาสตร์ที่อยู่ชั้นปีที่ 4 ที่อยู่ในมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร